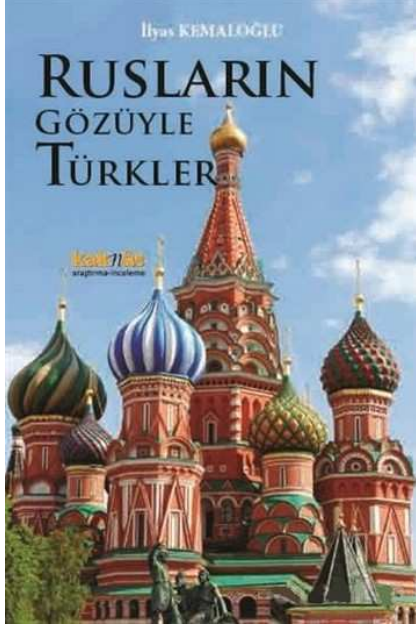

İlyas Kemalöglü, **Rusların Gözüyle Türkler**, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2015, 220 s.

Ayten ÇELEBİ*

Ruslar tarih sahnesine çıkmalarından itibaren Türklerle aynı coğrafyalarda karşı karşıya gelmiş, iki millet asırlarca iç içe, yan yana yaşamış ve bazen bu durum aralarında mücadelelere sebep olmuştur. Bu mücadeleler etrafında şekillenen ilişkiler, iki taraf açısından birtakım olumlu ya da olumsuz algılamaları da beraberinde getirmiştir. İlyas Kemalöglü bu eserinde, iki ülke arasındaki ilişkileri kronolojik bir incelemeyle değerlendirerek en erken dönemden itibaren Rus kaynaklarında yer alan bilgiler ışığında, Rusların Türklere bakışını ve “Türk algısı”nı okuyucusuna aktarmıştır.

Günümüzde Türk-Rus münasebetleri ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, konunun genellikle Osmanlı Devleti döneminden itibaren 500 yıllık

bir zaman dilimi içerisinde ele alındığı gözlenmektedir. Oysa iki millet arasındaki ilişkiler yazarın da belirttiği gibi çok daha eski tarihlere dayanmaktadır. İlyas Kemalöglü bu eserinde, konuyu Rusların ataları olan Slavların Türklerle ilk karşılaşmalarından itibaren ele alarak günümüze kadarki süreçte, Rus kaynaklarında var olan Türk algısını değerlendirmektedir. Eserde Türk-Rus münasebetlerinin önemli evreleri, dönüm noktaları esas alınarak her döneme ait farklı kaynaklardan yararlanılmıştır. Yazarın kaynak yelpazesi çok geniştir: kronikler, siyasî ve askerî görevlerdeki kişilerin hatıraları, elçi ve ajanların raporları, diplomatik yazışmalar, edebî eserler, mektuplar, vs. Kaynaklar değerlendirilirken ait oldukları dönemin siyasî olaylarına da değinilerek Türk-Rus ilişkilerinin kısa bir tarihçesi verilmektedir. Yazar, böylesine uzun bir süreci ve bu süreçte gelişen, değişen Türk algısını 220 sayfalık bir hacme sığdırabilmiştir. Eserin bu özelliğinin yanısıra sade ve açık bir dile yazılmış olması da okuyucu profilini genişletmektedir. Ko-

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Genel Türk Tarihi Programı.

nuya ilgi duyan herkesin kolaylıkla okuyup çok şey öğrenebileceği bir eser "*Rusların Gözüyle Türkler*".

Eser "Önsöz", "Sonuç", "Kaynakça" ve "Dizin" haricinde kronolojik süreçte göre yapılandırılan yedi bölümden oluşmaktadır. "*Türk-Rus Münasebetlerinin Başlangıcı ve Türklerle İlgili İlk Algının Oluşumu*" adını taşıyan ilk bölümde, adından da anlaşılacağı üzere Ruslarla Türklerin ilk karşılaşmaları ve Türkler hakkında ilk algının oluşumu ele alınmıştır. İkinci bölüm olan "*Rusya Üzerindeki Altın Orda Hâkimiyeti*"nde Altın Orda döneminin Rusya'ya etkilerinin değerlendirilmesinin yanı sıra, Rusların günümüze kadarki süreçte bu döneme nasıl bir algıyla baktıkları yansıtılmış, hatta zaman zaman dönemi adeta yok sayışları da vurgulanmıştır. Ayrıca bu bölümün sonunda Emir Timur ve onun "Moskova Seferi"nin Ruslar tarafından nasıl tasvir edildiğine yer verilmiştir. Üçüncü bölüm "*İdil'in Volga'ya Dönüşmesi*" adını taşımaktadır. Bu bölümde, yazarın ifadesiyle "XVI. Yüzyıl Rus edebiyatının en önemli eseri" olan "*Kazanskaya İstoriya (Kazan Tarihi)*" ele alınarak Kazan'ın Ruslar tarafından ele geçirilişi ve bu zaferle birlikte Türk topraklarında başlayan yayılma sürecindeki algı değerlendirilmiştir. "*Başlangıçtan I. Petro Dönemine Kadar Rus Kaynaklarında Osmanlı*" adını verdiği dördüncü bölümde yazar, döneme ait birçok farklı kaynaktan yararlanarak Rusların Osmanlı'ya ve Türklere bakışını incelemektedir. Beşinci bölümde de "*Büyük Petro ve Katerina Dönemi Rus Kaynaklarında Osmanlı*" başlığı altında, Rusya tarihinin iki çok önemli isminin dönemleri esas alınarak Osmanlı dönemindeki Türk algısı değerlendirilmeye devam edilmiştir. Altıncı ve yedinci bölümlerde ise XIX. ve XX. yüzyılda Rusların Türklere bakışı mercek altına alınmıştır. Yedinci bölümün sonunda XXI. yüzyılın başı, yani Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra Türk-Rus münasebetleri ve algı sorunu ele alınarak tarihsel süreç günümüze kadar değerlendirilmiştir. Ancak Türkiye'nin dinamik konumu ve yaşadığımız çağda gündemin çok hızlı değişmesi Orta Doğu'da yeni olayları, iki ülke arasındaki yeni durumları karşımıza çıkarmıştır. Son gelişmeler Türk-Rus ilişkilerinde XXI. yüzyılda yaşanan olumlu havaya gölge düşürmüştür. 24 Kasım 2015'te yaşanan "uçak krizi"nden hemen önce yayımlanan kitapta doğal olarak son gelişmeler yer almamaktadır. Belki de bu durum eserin yeni baskılarında en son gelişmelerin değerlendirildiği bir bölümün daha esere eklenmesini gerekli kılacaktır.

Eserin ilk bölümünde, Rusya tarihinde ilk kez bir Rus hükümdarının Peçenekler tarafından öldürülmesine vurgu yapılarak böyle bir başlangıcın Türklerle ilgili olumsuz algının oluşmaya başlamasının ana etkeni olduğu belirtilmektedir. Ancak yine de bu dönemde Rus Devleti henüz daha kuruluş aşamasında olduğu için Türklerle ilgili olumsuz betimlemeler kaynaklarda mevcut değildir. Burada yazarın Peçeneklerle ilgili önemli bir tespitini görüyoruz: Peçenekler Dinyester ve Tuna arasında Doğu ve Balkan Slavları için bir set oluşturup Slav boyları arasında farklılıkların artmasını sağlamışlardır. Bu durum Rusya tarihini etkilediği kadar Balkanlar ve Türk tarihini de etkilemiştir. Rusların Peçeneklerle mücadelesi uzun sürmemiş, bu dö-

nemde en fazla karşılaştıkları Türk boyu Kıpçaklar olmuştur. Öyle ki 1061-1210 yılları arasında Kıpçaklar Rus topraklarına elli büyük sefer düzenlemiştir. Rusların ilk büyük destanı olan *Igor Bölüğü Destanı* da Kıpçak saldırıları sonucu ortaya çıkmıştır. Kıpçaklardan sonra Türkler Rus kaynaklarında “Tanrı’nın cezası” olarak anılmıştır. İlk Rus devleti olan Kiev Rusyası’nın yıkılışına Kıpçak seferlerinin önemli oranda tesir etmesi, genel olarak Türklere karşı olumsuz bir algıyı da beraberinde getirmiştir.

İlk dönem Türk-Rus ilişkilerinde ortaya çıkan ve sonraki dönemlere de etki eden önemli faktörlerden biri de yazara göre din faktörüdür. Bu dönemde Kiev Rusyası Hristiyanlığı kabul ederken İdil bölgesinin kontrolünde Ruslarla rekabet hâlinde olan İdil Bulgarlarının İslamiyete girmeleri mücadelenin dinî bir boyut da kazanmasına yol açmıştır.

İkinci bölüm genel olarak Rusya üzerindeki Altın Orda hâkimiyetine ve bu dönemle birlikte oluşan Türk-Tatar etkisine ayrılmıştır. “*Altın Orda-Rus İlişkileri ve Altın Orda’nın Rusya’ya Etkileri*” adlı tez çalışmasıyla doktora derecesi alan İlyas Kemaloğlu’nun uzmanlık alanlarından biri olan Altın Orda tarihi ile ilgili çok sayıda eseri mevcuttur. Ona göre yaklaşık iki buçuk asır Altın Orda hâkimiyetinde kalınması, Rusların benliğinde Hristiyanlığın birleştirici ve belirleyici bir husus olarak kalmasında önemli rol oynamıştır. Çünkü Ruslara göre bu dönemde Altın Orda hâkimiyetinden kurtulmanın tek yolu, halkın tek çatı altında toplanmasıyla yeniden canlanacak olan Hristiyanlık öğretileriydi. Yazar buradan yola çıkarak XIII.-XIV. yüzyıllarda Ortodoksluğun millî ideolojinin temeli haline gelip bütün toplumsal ideallerin oluşmasında belirleyici rol oynadığı sonucuna varmaktadır. Bu dönemde Rusya üzerindeki Türk-Tatar etkisinin genel anlamda Türk algısının oluşumunda önemli rol oynadığını düşünen yazar bu etkilerden bahsederken aşağıdaki dikkat çekici tespiti yapmaktadır: “*Moskova’nın birbirleriyle mücadeleye hâlinde olan diğer Rus knezliklerini kendi etrafında birleştirmesi ve Çarlık Rusyası’nın temellerini atması, Altın Orda hanları sayesinde mümkün oldu*”. Ona göre hanların Moskova knezlerini desteklemesi sayesinde Moskova öne çıkabilmiştir. Ayrıca hanlar tarafından vergi ve diğer yükümlülüklerden muaf tutulan ve tarihinin en rahat dönemini Altın Orda hâkimiyeti altında yaşayan Rus Ortodoks Kilisesi de bu dönemde elde ettiği güçle Moskova’yı destekleyerek Çarlık Rusyası’nın kurulma sürecini hızlandırmış, Hristiyanlığın Rus topraklarında yayılmasına hizmet etmiştir. Bu bölümde dikkat çeken bir diğer husus da Altın Orda kökenli aristokratların Rusya tarihinde oynadıkları roldür. Nitekim bunlardan ikisi çarlık makamına kadar gelen Semön Bekbulatoviç ve Boris Godunov’dur.

Eserden de öğrendiğimiz üzere, Altın Orda kökenli Natalya Narişkina’nın oğlu olan ve Rusya’yı büyük bir güç hâline getiren Büyük Petro döneminden itibaren Ruslar Altın Orda etkisinden kurtulmaya çalışmışlardır. Bu durum giderek öyle bir hâl almıştır ki, Sovyetler Birliği döneminde, okul kitaplarından bu iki buçuk asırlık dönem tamamen çıkarılmıştır. Hatta Komünist Parti, 1944’te Altın Orda tarihinin araştırılmasını yasaklamış, bu

yasak ancak SSCB'nin son döneminde kalmıştır. Yazara göre, günümüzde de Rus tarihçilerinin çoğu Altın Orda'dan genellikle olumsuz ifadelerle bahsetmeye devam etmektedir.

Üçüncü bölümde bahsedilen Kazan Hanlığı'nın Ruslar tarafından ele geçirilişi mevzuu iki milletin tarihleri açısından bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü bu olayla birlikte dengeler değişerek Türk topraklarında Rusların yayılma süreci başlamıştır ve Kazan'dan sonra diğer Türk-Tatar hanlıkları teker teker Ruslar tarafından ele geçirilmiştir. Bu süreç Ruslar tarafından hanlıklardaki halklar için adeta bir lütuf olarak değerlendirilmektedir ve bu yorum günümüzde de devam ettirilmektedir. Söz konusu yoruma göre, böylelikle İdil coğrafyası sözde Osmanlı esaretinden kurtarıldığı gibi buradaki halkların medenileşmesi de Rusya sayesinde gerçekleşmiştir. Bu yorum daha da ileriye götürülerek başta Başkurtlar olmak üzere, bazı halkların kendi istekleriyle Rusya'ya katıldıkları dile getirilmektedir. Yazarın bu konuyla ilgili olarak ileriki bölümlerde ifade ettiği gibi, Osmanlı'nın güçlü olduğu dönemlerde İdil-Ural'daki hanlıkların ele geçirilmesine sessiz kalması, uzun vadede Kırım'ı kaybetmesine ve Rus tehdidi ile karşı karşıya kalmasına yol açmıştır.

Dördüncü bölümde, Rus kaynaklarında Osmanlı-Rus münasebetlerinin nasıl değerlendirildiği ve Osmanlı'ya bakış incelenmektedir. Rus yıllıklarında Osmanlı Devleti'nden ilk kez İstanbul'un fethi münasebetiyle bahsedildiğini görüyoruz. Yazara göre Ruslar, bu olaydan uzun vadede kârlı çıksalar bile, İstanbul onlar için bir dinî merkez olduğundan dolayı, fethi aynı zamanda İslamiyet ile Hıristiyanlığın bir mücadelesi olarak da görmekteydiler. Osmanlı-Rus münasebetlerinin ilk devresinde II. Selim döneminde gerçekleştirilen Astrahan Seferi (1569) de önemli olaylardan biridir. Osmanlı Devleti Rusya'ya resmî olarak savaş ilan etmese de yazar bu seferi ilk gayri resmî Osmanlı-Rus savaşı olarak nitelendirmektedir. Bu seferle birlikte II. Selim kendini İslam dünyasının koruyucusu olarak addederken Ruslar da Moskova'yı "III. Roma" ilan edip bütün Ortodoks dünyasının hamiliğine soyunuyor ve böylece mücadelenin ideolojik temelleri de atılmış oluyordu. Bu temele sonraki dönemlerde siyasi ve ekonomik nedenler de eklenecek, taraflar arasında birçok savaş vuku bulacaktır.

Rus kaynaklarında Osmanlı Devleti ve bu dönemde Türkler ile ilgili ilk bilgilere seyyahlar, din adamları ve tüccarların seyahatleri sırasında tuttukları notlardan ulaşılmaktadır. Osmanlı'ya ilk daimi elçiler ancak XVIII. yüzyılın başında gönderilebilmiştir ki ilk Rus daimi elçiliği de Osmanlı Devleti'nde açılmıştır ve bu husus da bize Osmanlı'ya verilen önemi göstermektedir. Bu dönemden itibaren Rus elçilerin raporları (*stateynıy spisok*) sürekli olarak Moskova'ya gönderilecektir. Büyük Petro'dan itibaren Osmanlı Devleti'nin Rusya'nın en önemli düşmanı hâline gelmesiyle birlikte, Ruslar güney komşusuyla daha fazla ilgilenmeye başlamışlar ve elçi raporları vasıtasıyla önemli bilgiler elde etmişlerdir. Petro zamanında bir başka önemli gelişme de Türkçe öğrenilmesi için yurtdışına öğrenci gönderilmesi ve Türk

coğrafyalarının çok yönlü araştırılmasıdır. Böylece Rusya’da Türkoloji biliminin temelleri atılmıştır.

Eserde her iki ülkede de gerçek olmadığı hâlde yaygın bir şekilde dile getirilen Katerina ve Baltacı Mehmet Paşa “efsane”sine de değinilmektedir. Ruslar bu efsaneyle Türklerin bir kadın uğruna ülkelerine ihanet edebilecekleri sonucuna varırken Türkler de çarîçeler de dahil olmak üzere Rus kadınlarının ahlak anlayışlarına dikkat çekmektedir. Yazara göre Türk erkekleri ve Rus kadınları ile ilgili bu düşünceler değiştirilmesi zor algılardan biridir.

II. Katerina dönemine gelindiğinde, 1774’te taraflar arasında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması Türk-Rus ilişkilerinin seyrine damgasını vuran bir dönüm noktası olarak karşımıza çıkar. Bu başarısı ile II. Katerina, torunu Konstantin’i başına getireceği İstanbul merkezli bir Bizans İmparatorluğu hayalinin peşine düşmüştür. Bu çerçevede ortaya çıkan “III. Roma” ve Slav birliği düşüncesi ile II. Katerina kendine çeşitli çevrelerden destek bulsa da onun bu projesi hayalden öteye geçememiştir. Ancak bundan sonraki Osmanlı-Rus münasebetlerinin ana gündemini Osmanlı içerisindeki Slavlar teşkil edecektir. Ruslar bu dönemde, Osmanlı Devleti’nde Hıristiyanların baskı altında tutulduğu iddiasıyla kendilerine din kardeşlerini bu baskıdan kurtarma görevini atfetmektedirler. Yazarın tespitine göre bu tarihten itibaren Rus kaynaklarında Osmanlı Devleti, son derece olumsuz algı ve betimlemelerle anılmıştır.

Rusya, Altın Orda’nın mirasçı hanlıklarını ele geçirme sürecini tamamlarken kendine yeni hedef olarak eski Bizans topraklarını belirlemiştir. Bu hedefe ulaşmak için gösterdikleri bahane de sözünü ettiğimiz, “Hristiyanları Osmanlı baskısından kurtarma” misyonuydu. Ruslar Osmanlı’yı artık “hasta adam” olarak tarif ediyorlardı ve XIX. yüzyılın sonlarına yaklaşıldığında, yeni hedeflerinde başarı kazanmış bir ülke konumunda Osmanlı’ya karşı üstün durumdaydılar.

Yazara göre Rusların Türkistan’a askerî müdahalesinden önce buraya ve Osmanlı coğrafyasına bilim adamı, haritacı, Türkologların, vb. gönderilmesi yayılma sürecini hızlandıran önemli hususlardan biridir. Bu dönemde Rus edebiyatçı ve ressamların Osmanlı ve Türklere bakış açılarında farklılıkların olması, eserde önemli isimlerle örneklendirilmektedir. Mesela Rus yazar ve gizli danışman Davidov’un “pis, fakir ve çirkin” olarak bahsettiği İstanbul’dan, meşhur Rus ressam Ayvazovski dünyanın en görkemli şehri olarak söz etmektedir. Eserlerinde daha çok Doğu’ya yer veren ve milliyetçiliği ile öne çıkan Puşkin, Bulgarların Osmanlı hâkimiyetinden kurtarılmasını savunurken, temelinde Türk düşmanlığı yatan Panslavizm etkisindeki Dostoyevski ise Türkleri “barbar”, “zalim”, “gaddar” gibi son derece olumsuz nitelendirmelerle kaleme alıp İslamiyet’i “vahşet dini” olarak tanımlamaktadır. Ona göre Osmanlı Ortodokslara zulmetmekte, Rusya’daki Türkler ise iyi ve eşit muamele görmektedir. Birçok dile çevrilen romanlarında Dostoyevski’nin Türklere dair yazdıkları, olumsuz Türk imajının çok geniş çevre-

lere ulaşmasına yol açmıştır. Rus edebiyatının bir diğer önemli ismi olan Tolstoy'un eserlerinde ise aynı saldırgan tutum görülmez, o kahramanlarının iç dünyalarını yansıtmayı tercih etmektedir.

93 Harbi ve ardından düzenlenen Berlin Kongresi'nden sonra Osmanlı Devleti zayıflamasına rağmen Rusya karşısında hâlâ önemli bir tehdit olarak durmaya devam ediyordu. Ruslar bu dönemde Osmanlı'ya dair bilgi toplamak amacıyla özel askerî istihbarat ağı kurmuşlardır. Burada dikkati çeken husus, Türkiye'nin doğusunda görev alan Rus ajanlarının istihbarat raporlarında Türkler ve Osmanlı hakkında olumlu görüşlerin hâkim olmasıdır. Yazarın örnekler verdiği bu raporların bazılarında, Rusya sınırında bağımsız bir Ermenistan'ın kurulmasının Rusların çıkarlarına ters düşeceği, Ermenilerin bağımsızlık hareketlerinin başta İngiltere olmak üzere Batılılara da müdahale yolunu açacağına dikkat çekilerek Rusya'nın Osmanlı ile savaşmaması gerektiği telkin edilmektedir. Ancak XX. yüzyılın başlarında, iki ülke arasındaki ilişkilerde yine savaş başrolde olacaktır.

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı ve ardından yaşanan gelişmelerle tarihe karıştı, fakat "hasta adam"ın ölümünü sabırsızlıkla bekleyen Rusya, Bolşevik İhtilâli ile ondan daha önce sona ermişti. İki imparatorluğun çöküşüyle iki yeni devlet kuruldu. Genç devletler I. Dünya Savaşı sonunda izolasyona uğrayınca beklenmedik şekilde Türk-Rus yakınlaşması doğdu. Kurtuluş Savaşı'nda Moskova'nın Türkiye'ye yaptığı maddi yardım da iki ülkenin yakınlaşmasına katkı sağlayan gelişmelerden biri oldu. Türkleri Komünist Blok'a dâhil etmeyi başaramayan Sovyetler Birliği'nin Türkiye ile ekonomik, kültürel ve ilmi münasebetleri devam ettirmesi, karşılıklı algının olumlu yönde değişmesi sonucunu doğurmuştur. Bu dönemde Sovyet lider Lenin, iki komşu ülke arasında dostça münasebetler tesis edilmesini, Türk halkında önceden beri var olan olumsuz Rus algısının düzeltilmesi gerektiğini belirtmiş ancak söz konusu yakınlaşma Lenin ve Atatürk'ün vefatı ile son bulmuştur. Türkiye'nin İngiltere ve Almanya ile yakınlaşması, II. Dünya Savaşı'nda tarafsız kalmaya çalışması gibi sebeplerle iki ülke arasındaki ilişkiler tekrar gerginleşmeye başlamıştır. Yazara göre bu dönemde Sovyet kaynakları, Türkiye'yi Almanya'nın Doğu cephesinde başarı kazanmasına bel bağlayan, Kafkasya ve Kırım'da gözü olan bir ülke olarak tasvir etmekte, Türkiye'nin tarafsızlık maskesi altında SSCB'ye karşı düşmanca, Almanya'ya karşı ise dostça bir siyaset izlediğini iddia etmektedir. Rusların geleneksel Boğazlar ve İstanbul hayaline Stalin de kapılmış, yazarın ifadesiyle "Ermeni kartını" oynayarak Kars, Artvin ve Van'ı da SSCB'ye dahil etmek istemiştir. Bu tehditlere maruz kalan Türkiye ise çareyi NATO'ya dahil olmakta bulmuş ve bu tarihten itibaren Türkiye ve Sovyetler Birliği "Soğuk Savaş"ın farklı bloklarında yer almıştır. Hruşçov döneminde (1953-1964) iki ülke ilişkilerinde bir yumuşama yaşansa da 1961'deki "füze krizi" bloklar arasındaki gerginliği arttırmış, Türkiye o tarihten itibaren ABD'nin bölgedeki ortağı ve Sovyetler Birliği'nin çıkarlarını tehdit eden NATO üyesi bir ülke olarak görülmüştür. Moskova her şeye rağmen Brejnev döneminde, Türki-

ye'nin ABD ve Batı ile ilişkilerini zayıflatmaya, kendi etkisini arttırmaya yönelik politikalar takip etmekten geri durmamıştır. Yazara göre Kıbrıs Meselesi de bu dönemde iki ülkenin yakınlaşmasını sağlayan hususlardan biri olmuş, Moskova bu sorunun çözümünde Türkiye'nin teklifini destekleyen bir tavır takınmıştır.

SSCB'nin yıkılması, "Soğuk Savaş"ın sona erip Rusya Federasyonu'nun kurulmasından sonra değişen dengeler ve gelişmelerle iki ülke görülmedik şekilde bir yakınlaşma dönemine girmiştir. İlişkiler başlangıçta birtakım sorunlar içerse de zamanla bunların büyük kısmının çözüme kavuşması ve olumlu bakış açılarının yeşertilmesiyle Türk-Rus münasebetleri adeta altın çağını yaşadığı bir dönemde ilerlemekteydi. Bu dönemdeki ilişkileri İlyas Kemaloğlu daha önce yayımladığı kitap ve makalelerde ayrıntılı bir şekilde değerlendirmiştir. Yazara göre Türk yetkililer ikili münasebetleri "stratejik ortaklık" olarak nitelendirse de Rus tarafından buna dair bir atıf olmamıştır. Moskova, genişlemesini kendine tehdit olarak değerlendirdiği NATO'nun bir üyesi olarak Türkiye'yi hâlâ ABD'nin bölgedeki en önemli müttefiki olarak görmektedir. Yazarın tam da bu bölümde belirttiği üzere Suriye sorununda farklı cephelerde yer alınmasının getirdiği yol ayrımı 25 yılda inşa edilen yakın ilişkileri bir anda tersyüz etmiş, ilişkiler bambaşka bir boyuta sürüklenmiştir.